

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Reden und Arbeiten der Societas Latina - Cod. Karlsruhe 3420, 1-4

Orationes in Marchio-Badensis Societate Latina ab ordinariis h. soc.
solidalibus habitare - Cod. Karlsruhe 3420,2

Hebel, Johann Peter

[Karlsruhe], 1772-1776

[Freytag, Johann Adam]: Preceptorum moralium ad singulas vita partes
rite influendas necessitatem atque utilitatem oratione demonstravit, 19.
Sept. 1776

[urn:nbn:de:bsz:31-99834](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-99834)

Preceptorum moralium
ad singulas vite partes rite instruendas
necessitatem atque utilitatem
in oratione demonstravit

Joannes Adamus Freijtag.
D. Ul. St. Spirensis
XIX Sept. MDCCCLXVI.

14

2868

Faint, illegible handwritten text in a cursive script, possibly a list or account. The text is mostly obscured by fading and bleed-through from the reverse side of the page.

di ulla
illum
nibus m
pordenio
morale, q
vobis om
est illud
me fid
um fice
fina con
flum e
meant
lendero,
alii Bl
erje an
quese, n
cunqu
clatio,

107.

Director Excellentissime
Locii Honoratissimi!

Si ulla unquam scientia, si
illum studium mihi pro om-
nibus magni momenti, magniq;
ponderis visum est, certe illud est
morale, quod dicunt, studium. Notum
vobis omnibus atque manifestum
est, illud cum aliis usq; utilissi-
mo studio in Philosophia, omnis
um scientiarum longe prestanti-
sima comprehendere, et nullum ve-
strum esse persuasum, qui in
meam sententiam non eat, si con-
tendero, morale studium omnibus
aliis Philosophiae partibus longe
esse anteponendum. Consideretis,
quos, nullum hominem, cujus-
cunque quoque sit status, ordinis,
aetatis, carere illa scientia pos-

se, cum cuique hominum propria
 quo impleat necesse est, officia, a
 divina providentia imposita sint,
 quo perquirere et investigare homi-
 nis cuiusdam est. Non tam arctis
 circumscripta est limitibus hac
 scientia, non in eos solum cadit, qui
 animos suos ad litteras appulerunt
 non eo tendit solum, ut intellectus
 excolatur, et ingenium exacuatur,
 sed quam latissime se diffundit,
 omnes, quotquot sunt, homines ope-
 ram ei dare tenentur, et preci-
 pius eius finis est, ut cor hominis
 melius reddatur, et ad virtutem,
 qua nullum bonum majus est, et
 quo sola nos vere felices reddit, in-
 flammetur. Ostendit nobis ver-
 rum summum bonum; quod sit
 animo tranquillitati accomoda-
 tissimum, monstrat nobis viam,

qua nos ad illam salutem pervenire profumus. Illa nostrae menti eundem usum probet, quem corpori medicina, illa de legit nobis tanquam speculum vitæ, quibus ignari contaminati sumus, et subvenit nobis remedio, quibus nos ab illis purgare profumus. O facuberima scientia, tu nobis es vitæ atque officiorum magistratu, tu opprobrio malorum affectuum dominationem, in te addiscenda homines plurimum vitæ, imo totam conservare debent. licet vero hoc omnia ita se habeant, licet unusquisque de necessitate atque utilitate preceptorum horum non proficit non esse persuasissimus, tamen, quod maxime dolendum est, plurimi miserrime se negligunt atque contemnunt.

proponi
 tuis, a
 ita fin
 an hon
 march
 us hac
 cadit
 puler
 ntellect
 xacua
 fundit
 nes o
 proci
 homi
 r tuben
 o est, e
 ddit, in
 bio ve
 quod
 eondu
 is vian

Non intelligunt sane amentes
 et stulti ioti homines suam ipso-
 rum infelicitatem, cum in maxi-
 ma officiorum ignoratione ver-
 santur. Ideoque nullis ad virtutem
 stimulis concitentur, non intelli-
 gunt, se sine officiorum cognitione
 vitam inquietam et infeliciose
 manere, degere, semper se incertorale
 que dubios futuros, an, quas comit-
 tunt actiones ad prescriptam re-
 gulam sit accomodata. Quanta
 vero eius hominis est felicitas, qui
 officia, que tanquam Civis huius
 Universi implere debet, penitus
 cognoscit, cognita firmiter in
 memoria comprehendit, compre-
 hensam vero omni occasione, omni
 hora in omnes exequitur. Agam in
 hac mea oratione, Auditores assu-
 mptiosissimi, agam de Breceptorum
 moralium ad singulas vite partes

rite instruendas necessitate atque
 utilitate. In prima orationis
 meae parte preceptorum moralium
 summam adferam, in secunda ne-
 cessitatem illorum ad singulas vi-
 tas partes rite instruendas demon-
 strabo. Vos vero, honoratissimi Aus-
 ditores, etiam atque etiam rogo,
 ut, quo vestra est benignitas, me-
 am hanc orationem eo, quo semper
 soliti estis, animo excipiasis.
 Primum idque summum mora-
 le preceptum mihi quidem vides
 huc esse id, quod nos ad Deum sancte
 venerandum et ad virtutem eor-
 lendam obligat. Jam, si eas res,
 quo nos circumspectamur,
 si mundum atque ceteras res cre-
 atas earumque miracula aspici-
 mus, si hominem ejusque artifi-
 ciosam atque miraculosam structu-

ram consideramus, si cetera ani-
 malia eorumque immensam va-
 rietatem plantasque animo in-
 ducimus, jam adducamus necesse
 est ad harum omnium rerum sa-
 pientiosimum autorem Deum, ja
 admiremur atque adoremus ne-
 cesse est sapientiam atque pro-
 dentiam infinitam, quo in com-
 binatione ~~et~~ omnium partium
 inter se et earum conservatio-
 ne evidentiosime elucet atque
 apparet. Nos precipue singula-
 ribus facultatibus instruxit
 supremum illud numen, san-
 ctione, dono omne pretium excedente
 nos condonavit, per quam verum et
 falsum, bonum atque malum dis-
 cernere possumus, per quam nos,
 homines, mundum, Deumque ip-
 sum, tanquam creatorem atque

moderatorem huius mundi cog-
 noscimus. Hoc sane sufficere credo de-
 bere ad impellendos nos, ut Deum
 veneremur. Multi vero homines
 immo ipsarum sanctorum, quae
 caeci haec omnia, quae monui, celeri
 oculo vel omentis non observant
 vel omnia opinantur casu quodam
 fortuito evenisse, nec dubitant non-
 nulli Deum ex mundo tollere. Sed
 ut eo plus addatur obligatio-
 nis, et illis omnis excusatio dis-
 mictur, hoc preceptum datum
 est, quod omnibus innotescit.
 Alterum preceptum nos ad ob-
 ligat, ut omnes nostros affectus
 atque propensiones temperemus.
 Hoc extra omnem dubitationis
 aleam est positum, affectus,
 si illos sapientiae regulis mo-
 deramus, tantum abesse, ut nos

ceant, ut potius ad humanona-
 livo perfectionem multum ad-
 ferant atque adjuvent. Quam mul-
 ta egregia facinora, quo admis-
 ramur atque laudibus excolimus,
 prospero carnis fent, successu, nisi
 cum aliqua animi vi fuisset sus-
 cepta. Hoc modo monet moralis
 Philosophia, ut caveamus, ne us-
 nimis frenas laxemus, neque fina-
 mus, ut terminos excedant. Quam
 multa mala nobis tunc inde gign-
 nantur, in altera parte sum de-
 monstra turus. Tertio precepto
 obstringimur, ut in alios amore
 atque iustitiam exercemus, ut
 3. majore nato venerentur atque
 magni faciamus, ut erga aqua-
 les modeste nos geramus, neque
 eos insolentia offendamus, ut
 erga inferiores simus benevoli

atque humani et eorum felicitatem, quantum fieri poterit, amplificare studeamus. Requirit jam postulatur, ut fratres nostros, eorum auxilio atque familiaritate nequaquam carere possimus, qui vitam nobis jucundam et laetissimam reddere possunt, diligamus.

Quartum denique proceptum jubet, ut in suo quisque munere diligentiam atque industriam exhibeat, ut eas, quae ei datae sunt partes sustineat, ut in die perfectiorem se reddere studeat, et civitati magis magisque utilis evadat, caveat vero, ne otio atque pigritia, quae omnium vitiorum fontes dicuntur, locum ullum apud se relinquat.

5. Quotum denique, ut omnia,
 quo nobis adversa eveniant, firmo
 atque constanti animo feramus.
 Hoc enim forbi animo debilita-
 mus et infirmamus dolores et
 molestias, quo nobis ex adversis
 rebus gignuntur. Multa nobis
 in hac vita mala occurrere pos-
 sunt, quo nec prudentia, nec vi-
 nec ingenio cavere et evitari
 possunt, sed quoscumque humana
 natura arctissime sunt conjun-
 ta. His vero frangi et exanima-
 ri vetamur, quoniam in hoc
 statu alius officio, quo tamen
 impleamus necesse est, diffi-
 culter sane satis facere possu-
 mus.

Omnia haec sunt precepta, ex
 quibus tanquam ex largissimo

fonte omnia reliqua officia flue
 unt. ad alteram ergo orationem
 partem me vertam, in qua res
 cogitarem atque utilitatem
 horum moralium proceptorum
 ad singulas vite partes rite in
 servandas demonstrabo. Non eade
 sunt dispositibus etatibus offi-
 cia, alia sunt juvenis, alia viri,
 alia senis. Si juvenem contem-
 plumus, invenimus eum esse le-
 vem, temerarium, audacem, ju-
 venili ardore effervescentem, af-
 fectibus maxime obnoxium, quo
 omnia, nisi sint proceptis mo-
 ralibus limitata atque ordina-
 ta, maximo juveni detrimento
 essent futura. Magna juveni
 inest levitas, magna ad volup-
 tates propensio, grave hinc est
 acerbum illi videtur, arduum,

ut ille quidem opinatur, virtus
 his bramitem ingredi, et si eum
 quoque in grege suo est, quam facillime
 ab eo aberrat, eumque deserit. Sed
 quam amice monet illum hac of-
 ficiorum magistra? Ana, sic loqui-
 tur, ama Deum, et cole constanter
 virtutem, quod nisi feceris, in per-
 petuam perniciem ruas. Admonet
 illud, ut jandiu incunte etate
 incipiat virtutem sequi, cum ad-
 modum difficile sit, vitium si ali-
 quando juvenem illecebris suis in-
 ducit, atque mentem ejus cepe-
 rit, inde expellere, et juvenem ab
 hac sirene seductrice abducere.
 Nonne accipiat juvenis necesse
 est precepta hoc moralia, quo
 salutem ejus consulunt, quo si
 ignorat et eorum monitionibus
 non avocatur, cocco impetu in

maximum malum se conjicit.
 Juvenis quoque ad omnes affectus
 et ad intemperantiam raptoso-
 let. Quod vero juveni his vitiis
 periculosius atque perniciosius,
 et pauciosimi tamen ab his se-
 liberant. Haec subruunt fanitar-
 tem, eripiunt bonam famam,
 devorant facultates, debilitant
 atque frangunt mentem, ejic-
 unt diligentiam, impediunt
 juvenem, quominus perfectio-
 nes suas provehere et promove-
 re studeat, subvertunt totius
 ejus fortune atque felicitatis
 edificium. Omnium infelici-
 sine juvenis cogita, quanta ma-
 la tibi ipsi contrahis, cogita
 omnibus te bonis futurum esse
 contemtu, cogita futuram vi-
 tam, quam tibi hiisce rebus into-

y per...
 ...
 " 7i

lerabilem et acerbissimam red-
 dit. sequere regulam virtutis
 supprime, quantum in te est,
 omnes malos affectus, sic tenu-
 perans; his demand impedi-
 tis remotis viam tibi ad tuam ip-
 sius felicitatem parabis. Juve-
 nis propterea, qui in ^{subsequenti} ~~posteriori~~ tem-
 pore prospicere eumque curare
 non solet, laborem anque perjur-
 et carne fugit, languori et desi-
 dio se dedit, et sic opportunis-
 simum intellectus excolendi
 et cognitionis acquirenda tem-
 pus pretermittit, cum tamen
 lex moralis eum obstringit, ut
 in labore corporis se exerceat,
 et laboret, ut aliquando, quod
 sustinendum ei erit, muneri pos-
 sit satisfacere. Quid ergo mirum
 si illum in senectute inopiam
 premit, si civitati nulli usui

est, si ei potius est oneri. Con-
 temptus sit enim et neglexit regulam,
 quo omnibus, juveni vero precipue
 ad inasperat, fludeat, laboret, ut
 in dies evadat perfectior sapi-
 entiorque. Ex his paucis procep-
 tis, quoniam enim si allegarem, des-
 me sane deficeret, jam intelli-
 getis, Auditores, quam necesse sit
 juveni, ut is obediat. Jam ergo
 ad ea procepta, quo ad virum spec-
 tant, progrediar. Virum tanquam
 patrem vel tanquam civem consi-
 derare possumus, et unicuique ho-
 minum suorum propria procepta
 prescribit ratio, quo sciat et exer-
 cetur, necesse est, si partes illas
 bene absolvere voluerit. Caterum
 videtur, ut cura habeat educatione
 liberorum, docetur, quomodo eos op-
 time educare possit. In prima
 iam, inquit lex, eorum abate stu-

Deas, ut iis amorem virtutis et
 sapientis inferas, eosque ad illas
 semper inflammes, ut illis de deo
 de se ipsis, et de aliis hominibus
 scientiam instilles, ut ab om-
 nibus vitiis eos avertas, ut eoru
 sanitate consulas. Quis infiti-
 as ibit, patrem, qui precepta
 hoc accurate observas, omnia ea
 que debuerat facere, aut partes
 suas implevere. Quis vero non
 intelligit necessitatem atque
 utilitatem, quorum modo unum
 si negligeretur, et liberorum fa-
 lus iacturam faceret, aliaque
 multa et late manantia ma-
 la inde exsurgere. Si tandem
 eum tanquam civem confidema-
 mus, et alia precepta habet, que
 eum instruant, quomodo se gerere
 oporteat. Ut amet. scilicet pac

brianam, a qua multa ab incun-
 te abate in eum profecta sunt
 beneficia, ut non defatigetur
 in patrio salute promovenda,
 vel in iis rebus, que ad florem et
 felicitatem civitatis conferre
 quid possunt, immo ut mortem,
 si utilitas eius postulat, non
 recuset. Has ergo omnes regulas
 observet necesse est, civis, si con-
 scientiam illam solatii plenam
 bene se egisse vitam, omnibus se-
 lam civis tam patrii officio sa-
 tisfecisse, comparare sibi volu-
 erit. Senem denique etiam pro-
 cepta hoc moralia instrunt, ut
 in grave sentio abatis onus for-
 ti ferat animo, neque senectute
 suam incuset, ut, quantum per
 corporis infirmitatem licet, ne-
 gotia curet, ut amicos et maxime

juventutem consilio et prudentia quam plurimum adhibet, magnam vero adhibeat cautionem, ne vitio adulescentiam in temperantiam faciat impudentiorem. Quomodo senex oratorem melius instruere potest quam insigni etiam debilitatis erit usus?

Ex his omnibus satis superque apparere existimo, quam necessarium, quamque utile sit, ut faciamus et cœsequamur hæc precepta, si omnes vite nostre partes recte instruere volumus. Hoc ergo nostrum omnium sit longe sanctissimum officium atque necessarium, ut in tota nostra vita ea perquirere non desistamus, ut ea menti nostre firmiter imprimamus, et si quidem sepe vite nostre potiri volumus, ea omni tempore cœsequamur et observemus. ○